
ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА

УДК 336.71

О. О. Ткаченко, старший викладач

**АНАЛІЗ СВІТОВОГО ДОСВІДУ СИСТЕМ ОЦІНЮВАННЯ
ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ БАНКІВ**

Анотація. Зростання рівня фінансіалізації національних економік та збільшення інтенсивності та масштабів фінансових криз, які зароджуються у банківському секторі й швидко поширюються на інші сектори економіки, зумовлюють актуальність проблеми забезпечення стійкості банківського сектору, що у свою чергу виступає запорукою стабільного функціонування економіки в цілому. Головною передумовою фінансової стійкості банків є розробка оптимального механізму її оцінки, яка б дозволила виявляти проблемні аспекти до моменту поширення їхнього значного деструктивного впливу, а тому надзвичайно важливим є дослідження основних світових методик оцінювання фінансової стійкості банків. Слід відзначити, що на сьогодні у світі найбільшого поширення набули індикатори фінансової стійкості, розроблені МВФ (Financial Soundness Indicators), система оцінювання фінансової стійкості банків RATE, яка застосовується у Великобританії, та американська система CAMELS, кожна з яких має свої специфічні риси, переваги й недоліки. Однак вітчизняна система оцінювання фінансової стійкості банків має поєднувати в собі найбільш прогресивні компоненти міжнародних систем, а також використовувати надбання вітчизняних науковців, які дозволяють врахувати специфіку функціонування національної економіки.

Ключові слова: банк, фінансова стійкість, фінансова стійкість банку.

Е. А. Ткаченко, старший преподаватель

**АНАЛИЗ МИРОВОГО ОПЫТА СИСТЕМ ОЦЕНКИ
ФИНАНСОВОЙ УСТОЙЧИВОСТИ БАНКОВ**

Аннотация. Рост уровня финансиализации национальных экономик и увеличение интенсивности и масштабов финансовых кризисов, которые зарождаются в банковском секторе и быстро распространяются на другие сектора экономики, обуславливают актуальность проблемы обеспечения устойчивости банковского сектора, что в свою очередь выступает залогом стабильного функционирования экономики в целом. Главной предпосылкой финансовой устойчивости банков является разработка оптимального механизма ее оценки, которая бы позволила выявлять проблемные аспекты до момента распространения их значительного деструктивного влияния, а потому чрезвычайно важным является исследование основных мировых методик оценки финансовой устойчивости банков. Следует отметить, что на сегодняшний день в мире наибольшее распространение получили индикаторы финансовой устойчивости, разработанные МВФ (Financial Soundness Indicators), система оценивания финансовой устойчивости банков RATE, которая применяется в Великобритании, и американская система CAMELS, каждая из которых имеет свои специфические черты, преимущества и недостатки. Однако отечественная система оценки финансовой устойчивости банков должна сочетать в себе наиболее прогрессивные компоненты международных систем, а также использовать достояние отечественных ученых, которые позволяют учесть специфику функционирования национальной экономики.

Ключевые слова: банк, финансовая устойчивость, финансовая устойчивость банка.

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА

О. О. Tkachenko, senior lecturer

ANALYSIS OF WORLD EXPERIENCE OF BANKS' FINANCIAL STABILITY ASSESSMENT SYSTEMS

Abstract. *The increase of financialization of national economies and growth of the intensity and scaled of financial crises, which originate in the banking sector, and quickly spread to the other sectors of the economy determine urgency of the necessity of ensuring the stability of the banking sector, which become a background for sustainable development of the whole economy. The main prerequisite for financial stability of banks is to develop the optimal mechanism of its evaluation, which would allow identifying the problematic aspects, until the spread of its destructive influence. It is necessary to study the main methods of assessment of financial stability of banks. It should be noted that the most widely used indicators of financial stability today in the world are: Financial Soundness Indicators which are developed by the IMF; evaluation system RATE, which is used in the UK and the USA system CAMELS, each has its own specific features, advantages and disadvantages. However, the national system of evaluation of financial stability of banks should combine the most progressive components of the international systems, and take into consideration researches of the domain scientists, which allow taking into account specifics of the national economy functioning.*

Keywords: bank, financial stability, financial stability of the bank.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку фінансовий сектор набуває все більшого значення, оскільки виступає не лише сферою, через яку здійснюється перерозподіл фінансових ресурсів між суб'єктами донорами та реципієнтами, а й виступає епіцентром експансії деструктивних процесів на інші сектори економіки. У зв'язку з цим проблема забезпечення стійкості фінансової системи і, головним чином, фінансової стійкості банківського сектору є однією з найбільш актуальних проблем сучасності, що і зумовлює необхідність дослідження світового досвіду оцінювання фінансової стійкості банків з метою виявлення найбільш оптимального з них.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням окремих аспектів фінансової стійкості банківської системи займалися такі науковці, як В. В. Бобиль [1], О. В. Дзюблук, Р. В. Михайлюк [2], М. І. Зверяков, В. В. Коваленко [3], О. В. Крухмаль [4], А. В. Олійник, Г. С. Суцук [5] та інші, проте низка теоретичних та прикладних аспектів не знайшли комплексного та всебічного висвітлення.

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. У численних дослідженнях науковців знайшло висвітлення різноманітних, прийнятих на міжнародному та національному рівнях підходів до оцінювання рівня фінансової стійкості, проте необхідності набуває їхня систематизація та аналіз з метою виявлення найбільш ефективного інструменту.

Постановка завдання. У рамках даного дослідження планується вирішення таких завдань, як систематизація різноманітних підходів до визначення фінансової стійкості банків та виявлення найкращого з них.

Виклад основного матеріалу. Перш за все, у рамках даного дослідження варто ідентифікувати зміст поняття «фінансова стійкість банку». Попри плюралізм наукових підходів, доцільно скористатися трактуванням, що є найбільш загальноновживаним, а тому, використовуючи представлене на сайті Національного банку України [6] визначення, можна зауважити, що фінансова стійкість банку – це такий його стан, який характеризується збалансованістю фінансових потоків, високою платоспроможністю та рівнем ліквідності, а також достатніми показниками рентабельності.

На сьогодні існує чимало різноманітних методик оцінювання рівня фінансової стійкості банківської системи, дослідження особливостей, переваг та недоліків яких може слугувати основою для запровадження однієї з них повністю чи комбінованої з декількох проаналізованих систем в Україні.

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА

Отже, перш за все у даному контексті варто зауважити, що основною методикою оцінювання рівня фінансової стійкості банківської системи є методика МВФ, яка передбачає розрахунок близько 40 індикаторів, 25 з яких стосуються безпосередньо сектору депозитних корпорацій, а 15 – відображають стан діяльності їхніх клієнтів [6]. Зазначена методика є визнана на міжнародному рівні й досить широко використовується у різних країнах світу.

Однак у деяких державах сформувалася власна система оцінювання фінансової стійкості банків. Зокрема у Великобританії застосовується система RATE, що передбачає оцінювання за трьома основними складовими, серед яких рівень ризику (Risk Assessment); інструменти, які забезпечують процес регулювання та нагляду банківської системи (Tools); оцінювання ефективності зазначених інструментів (Evaluation).

У свою чергу, досвід Франції передбачає оцінювання за такими складовими: показники пруденційного нагляду, серед яких індикатори достатності капіталу, ліквідності тощо; діяльність, що обумовлює зміни стану балансу, тобто оцінювання якості активів; квантифікація ринкового ризику; якісні характеристики діяльності банків (стан менеджменту, внутрішнього контролю, складу засновників тощо) [1].

Досить широкого поширення також набула американська система CAMELS, яка використовується для оцінювання рівня фінансової стійкості банків країни з 1978 року. Назва цієї системи оцінювання є аббревіатурою, яка відображає ті компоненти, на оцінювання яких спрямована дана система, а саме:

- C – capital adequacy – адекватність (достатність) капіталу – характеризує достатність капіталу банку для захисту його вкладників від дії деструктивних чинників зовнішнього середовища;
- A – asset quality – якість активів – дає можливість оцінити якість активів через дослідження складу портфелю активів банку, співвідношення груп активів між собою та вплив негативно класифікованих активів на стабільність діяльності банку;
- M – management – якість системи управління – дозволяє всебічно охарактеризувати ефективність менеджменту банку шляхом зіставлення прийнятих управлінських рішень з їхніми результатами, дотримання банком нормативних актів та вимог і рекомендацій тощо;
- E – earnings – прибутковість – оцінювання результативності діяльності банку на основі визначення відносних показників рентабельності, оцінювання джерел отримання прибутку та перспектив розвитку банку в майбутньому;
- L – liquidity – ліквідність – дає можливість оцінити достатність різних за ступенем ліквідності активів для своєчасного розрахунку за зобов'язаннями банку;
- S – sensitivity to risk – чутливість до ризику – відображає зміну фінансового стану банку під впливом зміни процентних ставок.

Інформаційною основою для розрахунку зазначених груп показників є щоквартальні звіти, що надсилаються банками США до уповноваженого органу, який, у свою чергу, на основі отриманої інформації здійснює відповідні розрахунки. Таким чином, оцінювання фінансової стійкості банків проводиться дистанційно, однак у разі виникнення необхідності більш детального дослідження чи уточнення окремих аспектів можливим є здійснення інспекційних перевірок на місцях.

Усі розрахункові показники оцінюються за шкалою від 1 до 5, де мінімальний бал отримує банк з найкращим рівнем фінансової стійкості. Після цієї процедури відбувається агрегування виставлених оцінок і подальша їхня трансформація у п'ятибальну шкалу, відповідно до якої «1» отримує банк, що має фінансово стійку позицію відносно проявів деструктивних чинників внутрішнього та зовнішнього середовища, оптимальну систему менеджменту та не має необхідності для втручання регулятивних органів у його функціонування, тоді як оцінка «5» присвоюється банку, щодо якого існує значна вірогідність банкрутства найближчим часом, оскільки виявлені недоліки є настільки катастрофічними, що не можуть бути нівельовані власними зусиллями банківської установи, а тому вимагають втручання осіб ззовні, а в іншому випадку такий банк найбільш вірогідно буде ліквідований [7].

Разом з тим, окрім загальноприйнятих на міжнародному чи національному рівнях методик оцінювання фінансової стійкості банківської системи, є такі, що розроблені одним чи кількома науковцями.

Зокрема, Зверяков М. І. та Коваленко В. В. [3] запропонували власну систему оцінювання рівня фінансової стійкості банків, що представлена у таблиці 1.

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА

Таблиця 1

Індикатори оцінювання рівня фінансової стійкості банків за Зверяковим М. І. та Коваленко В. В.

Назва індикатора	Нормативне значення
1. Індикатори виникнення кризових ситуацій та антикризових дій	
1.1. Індикатори кризи в банківській системі	
частка непрацюючих активів у загальному обсязі активів	менше 10%
витрати на відновлення банківської системи (у % від ВВП)	менше 2%
націоналізація банківської системи	менше 10%
темпи коливання офіційного курсу гривні до долара США у порівнянні з аналогічним показником попереднього періоду	не більше 6%
1.2. Індикатори антикризового управління	
рівень монетизації	не більше 50%
швидкість обігу грошової маси (відношення ВВП до M2)	не більше 2 разів
обсяг готівки у ВВП	не більше 4%
рівень інфляції (у порівнянні з аналогічним показником грудня попереднього року)	не більше 4%
питома вага довгострокових кредитів у загальному обсязі кредитів, наданих банками	близько 30%
середня процентна ставка кредитів банків відносно інфляції	не більше 5%
2. Індикатори фінансової безпеки банківської системи	
рівень доларизації	більше 30%
валові міжнародні резерви	не менше 3 місяців імпорту
частка іноземного капіталу в загальному обсязі банківського капіталу	більше 30%
питома вага кредитування банками реального сектору економіки у ВВП	близько 30%
рівень тінізації економіки	не більше 50%
3. Індикатори ризику	
інтегральний показник ризику	$\beta < 1$ – низький рівень ризику
норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента	не більше 25%
норматив великих кредитних ризиків	8-кратний розмір регулятивного капіталу
норматив максимального розміру кредитів, гарантій і поручительств, наданих одному інсайдеру	не більше 5%
норматив максимального сукупного розміру кредитів, гарантій і поручительств, наданих інсайдерам	не більше 30%
ліміт валютної позиції	довгої – не більше 5%, короткої – не більше 10%
норматив інвестування в цінні папери окремо за кожною установою	не більше 15%
норматив загальної суми інвестування	не більше 60%
норматив миттєвої ліквідності	близько 20%
норматив поточної ліквідності	близько 40%
норматив короткострокової ліквідності	близько 60%
4. Агреговані індикатори фінансової стійкості банківської системи	
коефіцієнт левериджу	15%
відношення обсягу капіталу першого рівня до сукупних активів, зважених з урахуванням ризику	менше 3%
коефіцієнт участі власного капіталу у формуванні активів	не менше 10%
норматив (коефіцієнт) відношення регулятивного капіталу до сукупних активів	близько 9%
відношення капіталу до депозитів	30%
коефіцієнт ресурсної ліквідності зобов'язань	100%
питома вага строкових депозитів у зобов'язаннях	50%
коефіцієнт активності залучення ресурсів	85%
рівень використання залучених коштів у кредитні вкладення	100%
коефіцієнт кредитної активності	75%

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА

Справедливо зазначити, що методика, представлена у таблиці 1, є досить комплексною і дозволяє оцінити вплив різноманітних факторів на фінансову стійкість банку. Позитивним є також приведення порогових значень за кожним із розрахункових показників. Саме за такою схемою і має бути розроблена система оцінювання фінансової стійкості банків України.

Висновки. Таким чином, підсумовуючи усе вище викладене, вважаємо за доцільне сформувати комплексну систему оцінювання фінансової стійкості банків, яка буде включати як показники, що є визнаними на наднаціональному рівні (за методикою МВФ), так і індикатори, які запропоновані вітчизняними дослідниками з обов'язковим виділенням порогових значень за кожним показником.

Література

1. Бобиль В. В. Удосконалення моделі оцінки фінансової стійкості сучасної банківської системи / В. В. Бобиль // Збірник наукових праць Дніпропетровського національного університету залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна. Проблеми економіки транспорту. – 2011. – Вип. 2. – С. 11-18.
2. Дзюблюк О. В. Фінансова стійкість банків як основа ефективного функціонування кредитної системи : [монографія] / О. В. Дзюблюк, Р. В. Михайлюк. – Тернопіль: Терно-граф, 2009. – 316 с.
3. Зверяков М. І. Формування системи індикаторів фінансової стійкості банківської системи / М. І. Зверяков, В. В. Коваленко // Фінанси України. – 2012. – № 4 – С. 3-12.
4. Крухмаль О. В. Оцінка фінансової стійкості банків: інформаційне і методичне забезпечення: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит» / О. В. Крухмаль. – Суми, 2007. – 20 с.
5. Олійник А. В. Управління фінансовою стійкістю банків / А. В. Олійник, Г. С. Сущук // Вісник Хмельницького національного університету. – 2010. – № 5, Т. 4. – С. 159-163.
6. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua>. – Назва з екрану.
7. Якимова І. Методика оцінки фінансової стійкості банків у США / І. Якимова // Фінансовий ринок України. – 2010. – № 1. – С. 33-35.

References

1. Bobyl, V. V. (2011). Udoskonalennia modeli otsinky finansovoi stiiikosti suchasnoi bankivskoi systemy [Improvement of the financial stability assessment model of the current banking system]. *Zbirnyk naukovykh prats Dnipropetrovskoho natsionalnoho universytetu zaliznychnoho transport imeni akademika V. Lazariana. Problemy ekonomiky transport - Collection of scientific papers of Dnipropetrovsk National University of Railway Transport named after Academician V. Lazaryan. Problems of Transport Economics*, 2, 11-18 [in Ukrainian].
2. Dziubliuk, O. V., & Mykhailiuk, R. V. (2009). *Finansova stiiikist bankiv yak osnova efektyvnoho funktsionuvannia kredytnoi systemy: monohrafiia* [The financial stability of banks as a basis for the effective functioning of the credit system: monograph]. Ternopil: Terno-Hraf [in Ukrainian].
3. Zvieriakov, M. I., & Kovalenko, V. V. (2012). Formuvannia systemy indyikatoriv finansovoi stiiikosti bankivskoi systemy [Formation of the system of financial stability indicators of the banking system]. *Finansy Ukrainy – Finances of Ukraine*, 4, 3-12 [in Ukrainian].
4. Krukhal, O. V. (2007). *Otsinka finansovoi stiiikosti bankiv: informatsiine i metodychne zabezpechennia* [The assessment of financial stability of banks: informational and methodological support]. (candidate of economic sciences dissertation thesis). Sumy [in Ukrainian].
5. Oliinyk, A. V., Sushchuk, H. S. (2010). Upravlinnia finansovoiu stiiikistiu bankiv [Management of financial stability of banks]. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu – Journal of Khmelnytsky National University*, 5, vol. 4, 159-163 [in Ukrainian].
6. Ofitsiinyi sait Natsionalnoho banku Ukrainy [The official website of the National Bank of Ukraine]. www.bank.gov.ua (n.d.) Retrieved from <http://www.bank.gov.ua> [in Ukrainian].
7. Yakymova, I. (2010). Metodyka otsinky finansovoi stiiikosti bankiv u SSHA [The assessment methods of the financial stability of banks in the US]. *Finansovyi rynek Ukrainy – Financial Market of Ukraine*, 1, 33-35 [in Ukrainian].

Надійшла 10.09.2014